

E. GLASSER: *Le procès du bonheur par Qohelet* (Lectio Divina, 61), Cerf—Paris 1970, ss. 218.

Zupełnie inny charakter niż komentarz L. Di Fonzo (*Ecclesiaste*, Torino—Roma 1967) ma praca E. Glassera. Autor zastrzega się zaraz na wstępie (s. 14), że chciał napisać komentarz dostępny dla niespecjalistów i dlatego materiał bardziej specjalistyczny umieścił w notach. Książka nie ma charakterystycznego dla komentarzy naukowych obszernego „Wstępu” krytyczno-historycznego, a jedynie krótkie wprowadzenie (s. 9-14). Zamieszczona na końcu bibliografia (s. 215) zawiera tylko dzieła najbardziej charakterystyczne wykorzystane przez Autora komentarza. We wprowadzeniu Glasser ustosunkowuje się do 2 prac dotyczących Koheleta: A. G. Wrighta (*The Riddle of the Sphinx. The Structure of the Book of Qoheleth*, CBQ (1968) 313-334) i F. Ellermeiera (*Qohelet. I, 1*, Herzberg 1967). Są one dla Glassera dowodem trwałości 2 odmiennych tendencji w interpretacji struktury Koheleta: 1) opowiadającej się za jednością literacką i treściową Księgi (reprezentuje ją Wright) i 2) odrzucającej tę jedność (reprezentuje ją Ellermeier).

Glasser, odmiennie od tych autorów, analizuje równocześnie, a nie sukcesyjnie, i formę literacką, i treść Księgi; w ten sposób, jak sam stwierdza (s. 13), wnioski wyprowadzane z badania tych dwóch elementów dzieła wzajemnie się uzupełniają i korygują. Wydaje się, że metoda Glassera prowadzi najpewniej do właściwego odczytania Księgi Koheleta. Zbytne zwracanie uwagi jedynie na jej formę lite-

racką może grozić subiektywizmem. Przystępując do analizy jakiegokolwiek księgi — w tym wypadku Księgi Koheleta — nie wiemy przecież, jaki typ struktury autor zastosował; nie wiemy, czy stale go przestrzegał i nie możemy nawet tego odeń wymagać.

Książka Glassera jest godna uwagi ze względu na swój nowatorski charakter. Wbrew wszystkim dotychczasowym interpretacjom Glasser dochodzi do wniosku, że nie można mówić o jakimś określonym (skrupulatnie przez Koheleta przestrzeżanym) typie struktury literackiej Księgi lub o braku tego typu: myśl Koheleta nie da się ująć w żaden schemat, dlatego Glasser mówi o „mouvement du livre” (s. 14, 179).

Dodatkowym walorem książki są dwa ostatnie rozdziały pracy: pierwszy z nich (s. 179-190) przedstawia wnioski z komentarza Księgi oraz zestawienie tego, co Autor nazwał „mouvement du livre”; drugi (s. 191-209) jest syntezą myśli Koheleta.

Wykaz ważniejszych terminów używanych przez Koheleta (s. 211 n.) ułatwia orientację w Księdze.

Ks. Marian Filipiak